

انگیزه های عربستان و ترکمنستان از گسترش روابط

-فرزاد رضانی بونش

پژوهشگر مسائل منطقه ای

مرکز بین المللی مطالعات صلح

واژگان کلیدی: عربستان و ترکمنستان، گسترش روابط، روابط عربستان و ترکمنستان، ترکمنستان

بیان رخداد:

عربستان و ترکمنستان در سال 1992 میلادی روابط دیپلماتیک خود را برقرار کردند و سفارت عربستان در سال 1997 در عشق آباد و سفارت ترکمنستان در سال 2008 در ریاض افتتاح شد. در همین راستا قربانقلی بردی محمداف رئیس جمهوری ترکمنستان در سال 2007 میلادی نخستین سفر خارجی خود را از عربستان سعودی آغاز کرد. اخیراً نیز «قربانعلی بردی محمد اف» رئیس جمهوری ترکمنستان در سفری رسمی و در همراه با یک هیات عالی رتبه وارد ریاض پایتخت عربستان شد و با سلمان بن عبدالعزیز آل سعود دیدار کرد. ملک سلمان در این دیدار بر تعمیق روابط میان دو کشور در زمینه های تجاری، سرمایه گذاری، نفت و گاز، کشاورزی و همکاری های مشترک در زمینه مبارزه با تروریسم و افراط گرایی تأکید و از مواضع ترکمنستان در قبال مسائل منطقه ای تشکر و قدردانی کرد. از سوی دیگر رئیس جمهوری ترکمنستان نیز آمادگی کشورش را برای گسترش همکاری میان دو کشور و تلاش های مشترک برای تحقق صلح و ثبات منطقه ای و بین المللی اعلام کرد. نوشتار زیر به بررسی علل توجه دو سویه به گسترش روابط پرداخته است:

تحلیل رخداد:

انگیزه های ترکمنستان:

در واقع سیاست خارجی ترکمنستان پس از استقلال و در دوران صفر مرادنیازوف بر اساس اصل بی طرفی و موازنه ی قوای خارجی شکل گرفت. اما با مرگ نیازوف و به قدرت رسیدن رییس جمهور بردی محمدوف عشق آباد با اعلام حفظ بی طرفی به تدریج نیاز به توسعه هر چه بیشتر اقتصادی و سرمایه گذاری در منابع هیدروکربنی این کشور را واداشته تا به تدریج در پی نقشی فعال در سیاست خارجی باشند و به ایفای بازیگری در بازار انرژی منطقه دست زند. در این میان برقراری موازنه مثبت در سیاست خارجی و افزایش توانایی اقتصادی در کنار افزایش قدرت نظامی مد نظر بوده است. در این راستا هر چند بردی محمداف در مورد عربستان نیز سیاست بی طرفی و موازنه مثبت را مد نظر قرار داده و تلاش کرده است روابط و همکاری دوجانبه با

عربستان سعودی را در همه عرصه‌ها گسترش دهد، اما حوزه اقتصاد و انرژی مهمترین متغیر مد نظر مقامات این کشور در روابس با ریاض است. در واقع ترکمنستان به لحاظ ذخایر گاز طبیعی نیز در میان پنج کشور برتر جهان قرار دارد و پیش تر نیز موافقت نامه هایی در زمینه های مختلف اقتصادی با عربستان امضا کرده است. اما اکنون ترکمنستان از یک سو به مشارکت شرکتهای عربستانی برای واردات لوله و سرمایه گذاری در بخش گاز ترکمنستان، مشارکت در توسعه میدان های نفت و گاز و همچنین خس تاپی می اندیشد. چنانچه رئیس جمهوری ترکمنستان با اشاره به آغاز عملیات اجرایی طرح «تاپی» گفت: این طرح فرصت خوبی برای مشارکت شرکتهای عربستانی است. در واقع عشق آباد بر این نظر است که مشارکت عربستان در طرح خس لوله گاز «تاپی» (که قرار است گاز ترکمنستان از طریق خاک افغانستان به پاکستان و هند منتقل کند)، و ارائه تسهیلات بانکی و مشارکت در کنسرسیوم از یکسو می تواند بر میزان امکان پذیری و اجرایی شدن تاپی بیفزاید و از سویی دیگر نیز حضور عربستان در طرح مانع از ایجاد اشکال و منجرکردن و یا ناامن ساخت خس لوله در افغانستان و پاکستان توسس گروه های تندرو و یا هوادار عربستان می گردد و به تامین خس لوله منجر میگردد. جدا از این نیز باید توجه داشت که هر چند تهدید داعش و گروه های تندرو در ترکمنستان همانند برخی از کشورهای دیگر منطقه نیست، اما به نظر میرسد ترکمنستان تلاش میکند با انعقاد قراردادهای امنیتی با عربستان مانع از نقش آفرینی منفی ریاض در کمک به گروه های مخالف خود گردد.

انگیزه های عربستان از گسترش روابس:

با فروپاشی شوروی پیشینه منطقه آسیای مرکزی در پذیرش اسلام و جایگاه بزرگان و علمای دینی این منطقه در چارچوب اسلام سنی عامل و اشتراک دینی و مذهبی توجه آل سعود را برای حضور در کشورهای آسیای مرکزی فراهم کرد. در این بین ترویج و گسترش تفکر و عقیده وهابیت و سلفی گری و حضور فرهنگی و قدرت نرم (حضور فرهنگی، رسانه و ...) عربستان در ترکمنستان مد نظر قرار گرفت. چنانچه شمار زیادی از طلاب علوم دینی جذب مدارس علوم دینی عربستان و شده و به منطقه بازگردانده شدند. در واقع عربستان تلاش کرده است تا با بهره گیری از اهرم های اقتصادی و سیاسی بر نفوذ فرهنگی و نرم خود در این کشور بیفزاید. در این بین هر چند ترکمنستان حساسیت فوق العاده ای در قبال حرکت ها و جریان های افراطی و بنیادگرایانه دارد و این قبیل اقدامات را تهدیدی امنیتی برای ثبات و پایداری خود می داند اما سعودی ها از گسترش و حضور شرکت های اقتصادی و سرمایه گذاری و افزایش تجارت خود با این کشور گای در میدان اقتصاد و تجارت به عنوان ابزاری برای حضور و نفوذ گسترده تر فرهنگی و سیاسی نیز بهره می برند. در بعد دیگری در سالهای اخیر همزمان با افزایش تنش با ایران مقابله با گفتمان و پیام انقلاب و جمهوری اسلامی ایران و

عدم توسعه و گسترش پیام انقلاب اسلامی ایران در میان منطقه مورد توجه بیشتری قرار گرفته است.

در وضعیت کنونی به نظر میرسد هر چند موانع چندان در روابس عربستان و ترکمنستان وجود دارد و مسئله ای ارتباط زمینی و هوایی کمی وجود داشته و عربستان برای گسترش حمل نقل و ارتباطات زمینی خود با ترکمنستان به ایران وابسته است اما اهداف ژئوپلتیک و سیاسی و امنیتی مهمترین انگیزه های کنونی عربستان در نگاه به ترکمنستان است. در این رویکرد سعودی ها مواضع ترکمنستان در قبال مسائل منطقه ای و در قبال موضوعات منطقه و نسبت به ائتلاف نظامی اسلامی عربستان برای مبارزه با تروریسم در مقابل رویکرد ریاض نمی دانند و تلاش میکنند با گسترش مناسبات اقتصادی و سیاسی رویکردهای ترکمنستان و انعقاد توافقنامه امنیتی میان دو کشور (اخیرا توسس محمد بن نایف بن عبدالعزیز ولیعهد و معاون نخست وزیر و وزیر کشور عربستان و یایلیم بردی اف وزیر دفاع ترکمنستان امضا شد) ترکمنستان را در چارچوب ائتلاف مبارزه با تروریسم و افراط گرایی با ریاض همراه کنند و ضمن افزایش روابس بیشتر امنیتی، سیاسی و اقتصادی خود با عشق آباد حضور فرهنگی و ایدئولوژیکی خود در این کشور و مرزهای شمال شرق ایران تقویت کرده و به بسترسازی برای واگرایی روابس عشق آباد- تهران بیندیشند.